

Závěrečná práce

**4-vé akadémia rozvoja kritického myslenia – vychovávať,
vzdelávať, viesť k vnímavosti**

STRACH AKO ISKRA PRE EXTRÉMIZMUS

Modul: Cez skúsenosť k poznaniu

Bc. Klaudia Nováková

Banská Bystrica, 28.11.2018

1.ČO VO MNE EVOKUJE EXTRÉMIZMUS A AKO HO VNÍMAM?

Tému „*Strach ako iskra pre extrémizmus*“ som si vybrala preto, pretože si myslím, že táto problematika sa stáva čoraz aktuálnejšou a rozšírenejšou v našej spoločnosti. Nad extrémizmom som nikdy nejako bližšie neuvažovala a táto otázka mi nebola blízka. Doteraz som o nej nemala širšiu vedomosť, no zaujímalo ma, do akej miery môže byť extrémizmus pre našu spoločnosť nebezpečný. Keďže bola možnosť voľby takejto témy, rozhodla som sa ju spracovať. Uvedomila som si, že jej výber ma donúti popremýšľať aj nad tým, čo to vlastne extrémizmus je a nemať o ňom nejaký všeobecný prehľad. Chcela som sa tejto téme naozaj sa chvíľu hlbšie povenovať.

Keď sa zamýšľam nad tým, čo vo mne evokuje samotný názov mojej témy „*Strach ako iskra pre extrémizmus*“, ako prví mi napadnú ľudia, ktorí sú niečím iní, odlišní od väčšiny populácie, sú napádani, šikanovaní, utláčani, znevýhodňovaní a podobne. Majú problémy sa začleniť do spoločnosti a tým pádom majú obavy z každodenného života i ľudí samotných. Pod touto skupinou ľudí si predstavujem napríklad utečencov, Rómov, ľudí inej rasy, národnosti, vierovyznania. Extrémizmus vo mne evokuje akési extrémne konanie, ktoré sa nejakým spôsobom priechi zákonu, násilie, výtržníctvo, ublíženie na zdraví, prejavy rasizmu, fašizmu, xenofóbie, neonacizmu, ale aj iných extrémistických názorov. Vzbudzuje vo mne pocity strachu, obáv, nervozity a niečoho zlého, čo sa deje v spoločnosti. Predstavujem si ho ako miesto, kde nie je bezpečie a kde sa prejavuje nenávistné správanie extrémne vyhranených ľudí k určitej skupine minority, ktorá sa od nich odlišuje nejakými znakmi.

Podľa dostupných informácií extrémizmus na Slovensku prudko narástol a prokuratúra eviduje takmer 80 prípadov extrémizmu za pol roka. Nedávno sa odohral podľa mňa typický prípad extrémistického útoku, kedy zomrel mladý Filipíнец, ktorého napadol Slovák. Napadol ho po tom, čo sa chcel zastať dvoch mladých žien, ktoré útočník slovne obťažoval. Dobehol ho a udrel päšťou. Obeť spadla na zem, potom útok útočník zakončil kopancom do tváre. Keď sa obeť nehýbala, dostal ešte dve silné facky, vyložil si na neho nohu a telefónom si ho fotil. Podľa mňa je to brutálny čin, ktorý sa nedá ospravedlniť. Takýchto podobných prípadov podľa najnovších štatistík stále pribúda a je veľmi dôležité aby s tým spoločnosť začala niečo robiť.

Čomu som sa vo svojej práci venujem

V úvode svojej práce som sa dotkla aktuálnej politickej situácie, ktorá je na Slovensku a spája sa s extrémizmom. Gro mojej práce však tvoria autentické životné príbehy ľudí, ktorí si prešli rôznymi prekážkami a zažili nepochopenie okolia. Majú svoje vlastné skúsenosti s diskrimináciou a s odmietaním zo strany väčšinovej spoločnosti. Zamerala som sa konkrétne na rómsku komunitu a predsudky ľudí voči tejto skupine obyvateľstva.

Rozhodla som sa popritom osloviť aj ľudí Nerómov a zistovala som, aký je ich názor na extrémizmus, čo za takéto správanie považujú a ako by v našej krajine riešili tento problém. Čo si myslia, že by mohlo pomôcť, aby klesla miera extrémizmu.

Veľa mladých ľudí má dnes tendenciu prihlasovať sa k extrémistickým názorom a šíriť ich. Netaja sa tým na sociálnych sieťach a internetových stránkach. Existuje množstvo videí na YouTube, Mojevideo a pod. Takisto nemajú problém hlásiť sa k extrémizmu aj na Facebooku.

Myslím si, že stav, v ktorom sa dnes na Slovensku a v okolitých krajinách nachádzame, je do určitej miery produktom spoločenskej atmosféry. Každodenné medializované násilie, lúpeže, podvody a zneužívanie moci politikmi vyvoláva vo vedomí ľudí odpor a ten je živnou pôdou pre extrémizmus. Príkladom je aj politická strana ĽSNS. Extrémny postoj tejto strany voči Rómom sa nevytvoril z toho, že sú Rómovia, ale z ich neprispôsobivého správania sa, ktoré vyvoláva u občanov pohoršenie. Keď som sa snažila nájsť na internete diskusie o rómskej problematike a chcela som hlbšie vedieť, čo ľuďom najviac vadí na ich správaní sa, väčšina z nich uvádzala, práve túto skutočnosť - sú neprispôsobiví. Mnohým z nich vadí, že dostávajú zadarmo byty, ktoré si nevedia vážiť, že z osád, v ktorých bývajú sa šíri smrad, ničia kultúrne pamiatky, sú hluční a vulgárni, pokrikujú po ľuďoch hlúpe poznámky a žobrujú.

Sila ich rétoriky sa prejavila aj v posledných parlamentných voľbách, keď sa ĽSNS dostala do parlamentu. Myšlienka extrémistov je veľmi jednoduchá. Stojí na pojmoch *národ*, *spravodlivosť* a *poriadok*. Podstatou extrémizmu je nejaký spoločenský problém, ktorý nefunguje, no na druhej strane ani neponúka riešenia a dáva im pocit moci. V tomto duchu je aj heslo Kotlebovcov: Za Boha, za národ. Na otázku, čo si myslí predseda strany Marián Kotleba o holokauste odpovedal: „Nie som historik, neviem to posúdiť.“ Na to, aby sme odsúdili beštiálne zverstvá páchané na nevinných ľuďoch nepotrebujeme byť historickými analytikmi. Na udalosti, keď jeden politik zmanipulovaný víziou svetovlády dokázal nakaziť celý národ a ďalších, aby páchal tie najväčšie zločiny proti ľudskosti a posväcoval nemecké zbrane a tisíce slovenských Židov, Rómov a ľudí nevyhovujúcich systému posielal do koncentračných táborov, nesmieme nikdy zabudnúť. Národ, ktorý stratí historickú pamäť, nemá budúcnosť.

Podme sa pozrieť na to, čo hovorí o extrémizme psychológia? Psychológ z odboru experimentálnej psychológie I. S. Schuller, v súvislosti s narastajúcim extrémizmom hovorí: „*Evolučná psychológia tvrdí, že človek 21. storočia má modely správania sa človeka doby kamennej. Nezmenili sme sa a nevieme prečo. Prečo? Jednoducho preto, že evolúcia je blaf. Človek sa v svojej podstate nezmenil. Rovnako sa rodíme, rovnako zomierame. O tom, akými ľuďmi sa staneme rozhodujú socializačné procesy v spoločnosti, ktoré začínajú v rodinách, utvrdzuje ich škola a spoločnosť by ich mala potvrdzovať. Ak učíme deti čestnosti, pravdovravnosti, zodpovednosti, mali by sa s týmito hodnotami stretnúť aj v spoločnosti. Zatiaľ to tak nie je, čo vyvoláva u mladých ľudí frustrácie a frustrovaný človek ľahko podľahne extrémizmu. V našej postmodernej spoločnosti dnes vládne filozofia postmodernizmu. Je charakterizovaná pluralizmom, relativizmom, subjektivismom a individualizmom. V podstate to znamená, že neexistujú nijaké konečné, pravdivé definície. Pravda je len vec názoru. Ak neexistuje pravda, neexistuje ani klamstvo. Všetko sa stáva vecou názoru. A to je chaos. Kto tento chaos nevidí, tak je slepý.*“

2. SME DISKRIMINOVANÍ, ĽUDIA NÁS ČASTO ODMIETAJÚ

Príbehy Rómov, ktorí zažívajú odmietanie, hoci preto nikomu nedávajú dôvod

Výber uvedených príbehov a ľudí som zvolila na základe vlastnej skúsenosti s nimi. Od začiatku štúdia na Vysoké škole Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pracujem v detskom domove. Začínala som ako pomocná vychovávateľka, neskôr asistentka vychovávateľa. Počas mojej praxe som mala možnosť bližšie spoznať príbehy mladých ľudí z detských domovov i tých, ktorí sa do neho niekedy vracajú, a vidieť, ako ich spoločnosť častokrát vníma. Ako deti bez budúcnosti. Ako tie, ktoré to nikam nedotiahnu, boli odsudzované už len preto, lebo boli rómske.

Neraz som sa stretala s pohoršujúcimi reakciami ľudí, keď sme boli napríklad s deťmi na kúpalisku. Pozerali na nich ako na niečo, čo by sa na kúpalisko nemalo ani len pustiť. Za to všetko môžu predsudky, ktoré možno ani nepramenia z vlastných skúseností týchto ľudí s Rómami. Bez toho, aby tieto deti poznali, ich vopred odsúdili.

S nepochopením a odmietnutím som sa stretla aj v situácii, keď sme s našimi deťmi čakali na zastávke a staršia pani si ihneď, ako ich zbadala, začala priťahovať všetky tašky, ktoré mala so sebou. Bála sa, že jej niečo ukradnú. Popritom si myslím, že naše deti, ktoré v domove máme, sú častokrát oveľa vychovanejšie a slušnejšie ako tie z „obyčajných rodín“.

Častokrát som sa pri takýchto situáciách zamyslela a nechápala som, prečo sa tak správajú, keď ich ani nepoznajú. Dokonca aj keď vidia, že sú tam s dozorom vychovávateľov. Mrzí ma, že nie každý im dá šancu a odsúdi ich hneď z fleku kvôli farbe pleti. Pre mňa je to niečo nepochopiteľné a popravde viac mi je asi ľúto práve tých ľudí, ako našich detí. Je to správanie, ktoré si u mňa naozaj nikdy pochopenie nenájde.

Aby som však nespomínala len tie negatívne skúsenosti, zažila som toto leto, keď sme s deťmi boli v tábore na kúpalisku, pre mňa veľmi prekvapivý a príjemný moment. Celý týždeň sme chodili na to isté kúpalisko a všimla som si aj jednu pani, ktorá tam chodila tiež. Bolo vidno už na prvý dojem, že ich nevníma ako niečo, čo by tam nemali pustiť. Mala som možnosť chvíľu sa s ňou porozprávať a povedala mi, že sa prizná, že prvý deň, keď sme tam prišli, mala určité obavy. Bála sa, že z jej oddychu, pre ktorý tam hlavne prišla, nič nebude.

Mala predsudky a priznala si ich. Cítila sa zahanbená, pretože ona o našich deťoch ani „nevie“, že sú vôbec tam. Nerobili žiaden hluk, nerobili nič zlé, neboli vulgárne a veľmi sa jej páčili. Pýtala sa ma, či máme nejakú Facebookovú stránku, kde by nám mohla napísať o tom, ako veľmi sa jej naše deti páčili a samozrejme aj prístup nás vychovávateľov k nim.

Stránku na Facebooku žiaľ nemáme, no pani to tam ani nemusela písať na to, aby som si jej slová zapamätala a naozaj mi niečo dali. Uvedomila som si aj ja, že ešte stále sú ľudia, ktorí, aj keď majú predsudky, čo i len malé, vždy svoj názor vedia zmeniť. Len týchto pre nich „iných“ ľudí treba bližšie spoznať a neškatuľkovať.

Príbehy, ktoré si o chvíľku prečítate sú príbehy mladých dospelých ľudí, ktorí už brány detského domova opustili, no stihli zažiť na vlastnej koži, čo je to diskriminácia a odmietanie. Zažili to či už v samotnom detskom domove alebo po odchode z neho, keď sa snažili zaradiť do spoločnosti ako rovnocenní občania.

KLAVIRISTA DÁVID, 28 rokov, Spišská nová Ves

„Nemal som priateľov, na ktorých som sa mohol spoľahnúť a môžem povedať, že detstvo som prežil ako samotár“...

Ako dieťa som nemal detstvo, na ktoré by sa dalo pekne spomínať. Otec bol alkoholik a mama ním bola týraná. Už ako 4-ročný som sa kvôli nie vhodným podmienkam, v ktorých som vyrastal, dostal do detského domova. V detskom domove som to tiež nemal ružové. Bol som odstrčený staršími deťmi, bol som nový a deti ma nechceli prijať. Tiež som mal problémy so zrakom a nosil som už ako dieťa dosť vysoké dioptrie. Kvôli tomu sa mi vysmievali aj v škole. Nemal som priateľov, na ktorých som sa mohol spoľahnúť a môžem povedať, že detstvo som prežil ako samotár. Preto som sa utiekal ku knihám a rád som hrával na klavíri. V detskom domove mi umožnili chodiť do umeleckej školy, kde som sa postupne na ňom naučil hrať. No čím som bol starší, tým som mal o hranie menší záujem. Častokrát som s klavírom chcel skončiť. Najmä v puberte sa mi výrazne nechcelo a zlenivel som. No napriek tomu, mi to vychovávateľa, ani riaditeľka nedovolili. Veľakrát som sa s nimi kvôli tomu pohádal, odporoval som a nechcel som rešpektovať pravidlá. Nevidel som to, že mi chcú dobre. Videl som len svoje záujmy a častokrát som sa ľutoval. Keď už moje správanie bolo neospravedlňujúce a vyhrotilo sa do častých konfliktov s vychovávateľmi, ktorí už nevedeli, čo so mnou, riaditeľka si so mnou sadla a vysvetlila mi, že takéhoto ma nepozná. Prehovorila mi do duše a to mi vážne pomohlo. Musím povedať, že odvtedy som sa na veci pozeral inak. Tým, že som mal slabý zrak a bolo dosť možné, že mi hrozí slepota, chcela aby som sa naučil niečo, čo by ma raz mohlo uživiť. Videla vo mne potenciál, videla vo mne talent a aj keď som sa správal, ako som nemal, nevyčítala mi to, ale ma podporila. A toto bolo presne to, čo som potreboval, aby mi otvorilo oči. Dnes môžem povedať, že mi tým veľmi pomohla. Tvrdo som na sebe makal, aj keď som bol častokrát unavený, no dnes ma to živí. Môj zrak pomaly strácam a bez silných dioptrií prakticky nič nevidím, ale to, že mám v rukách niečo, čo som si ako dieťa vydrel, mi dáva príležitosť aj ako slepému niečo dosiahnuť. Dostávam veľa pracovných príležitostí od dobrých ľudí a už sa nebojím toho, čo sa stane, ak niekedy naozaj o zrak prídem. Všetka tá podpora, ktorú som dostal v domove, mi dodala sebavedomie a silu stále bojovať a nevzdávať sa. Preto sa vždy budem snažiť na sebe pracovať a o to aby som nemusel byť odkázaný na druhých.

NEZAMESTNANÁ ANNA, 23 rokov, Veľká Ves

„Odkedy viem, že v telefóne sa správajú inak, než keď ma ako čiernu vidia naživo, rovno im na začiatku hovorím, že som Rómka...“

Keď som bola malá, vyrastala som vo Veľkej Vsi s rodičmi a štyrmi súrodencami. Ako deťom nám nikdy nič nechýbalo. Boli sme spokojní a doma sme boli radi. Mali sme voľnosť a to sa nám ako deťom páčilo. Poznáte to, že my Rómovia, sme dosť hlučná komunita. Máme radi zábavy a radi vedieme život, kde je voľnosť a u nás sú nejaké pravidlá neznámy pojem. Chodili sme do školy ako ostatné deti a aj keď sme nemali také výsledky ako oni, nedávali nám to pociťovať. V škole sme mali kamarátov. Všetko sa to ale zmenilo, keď sa naša najstaršia sestra čoraz častejšie hádala s rodičmi, pýtala od nich peniaze a vydierala ich vnúčaťom. Zrazu boli u nás dennodenné hádky a vyústilo to do takého štádia, že rodičov neprávom obvinila, zažalovala a všetko sa to otočilo proti nim. Dostali sa do väzenia a my štyria v tom čase neplnoletí zasa do detského domova. Prežívali sme to veľmi zle. Nevedeli sme si na ten život zvyknúť. Nevideli sme to, čo všetko máme, ale to čo nemáme. Chýbala nám naša rodina, naša voľnosť a život bez pravidiel. A toto všetko sme v detskom domove nemali. Bolo v ňom toľko pravidiel, že sme sa proti nim búrili. Nevedeli sme ako ich dodržiavať, pretože sme na to neboli naučení. V detskom domove sme boli šesť rokov. Vyštudovala som učňovku v odbore kuchár, čašník a naozaj ma to bavilo. Uvedomila som si, že keby nebolo detského domova, tak takúto školu nevyštudujem a možno by som ani na žiadnu nechodila. Bola som naozaj dobrá a snaživá a po dokončení školy mi detský domov pomohol zamestnať sa ako čašníčke. Vtedy som z detského domova odišla. V práci som ale dlho nebola, pretože ma vyhodili, z dôvodu, že „mám na sebe niečo značkové“ a tak nepotrebujem podľa nich chodiť do práce. V ďalšej práci ma zas vyhodili z dôvodu, že „nie sú so mnou spokojní.“ Stáva sa mi to až príliš často. Bola som ochotná robiť aj upratovačku, ale vždy, keď sme sa cez telefón dohodli, stačilo sa ukázať a miesto bolo obsadené. Podobné výhovorky počúvam celý život. Volala som do množstva pracovných agentúr a odkedy viem, že v telefóne sa správajú inak, než keď ma ako čiernu vidia naživo, rovno im na začiatku hovorím, že som Rómka. Odpoveďou sú neraz slová ako „aha“. Či „no, tak to bude problém, firma si to nepraje“. Alebo „hm, ale to je iná vec.“ Reči, že Rómom sa nechce robiť, ma rozčuľujú. Je to výhovorka. Množstvo ich pracuje načierno, lebo nemajú inú možnosť. Zväčša však ide o chlapov, lebo tí môžu robiť aspoň výkopové práce. Zmluvu im však nedajú. Rómky sa zamestnávajú len ťažko a to som dosiahla aspoň nejaké vzdelanie, ale čo tí ostatní, ak som bez šance aj ja? Neviem, čo mám ešte urobiť, aby ostatní pochopili, že čierny neznamená príživník.

UČITEĽ PETER, 35 rokov, Brezno

„Nechápem, prečo majú ľudia voči nám Rómom také predsudky“...

Vyštudoval som špeciálnu pedagogiku a momentálne pracujem v špeciálnej škole ako školský pedagóg. Napriek tomu, že žijem aj s manželkou slušný, poctivý a usporiadaný život, už dlhodobo si nemôžeme nájsť bývanie. Žijeme zatiaľ u rodičov mojej manželky. Manželka je biela, ale nič to nemení na situáciu, že máme problém pri hľadaní podnájmu. Keď sme našli inzeráty s ponukami bytov na podnájom a dohodli sa s majiteľkou na stretnutí, počas telefonátu bol byt voľný. Po príchode sa majiteľka vyhovorila, že ho už nečakane prenajal manžel. Podobné výhovorky počúvam celý život. Keď sme sa naposledy dohodli s majiteľmi na obhliadke bytu a prišli sme, ani nám byt neukázali a rovno nás odradili vetou, že cigáňom

to nedávajú. Veľmi nás to mrzelo a preto keď aj niekde voláme alebo píšeme, hneď ich informujeme o tom, že som Róm, aby sme sa vyhli trápnej situácii. Nechápem, prečo majú ľudia voči nám Rómom také predsudky, keď vidia, že sa snažíme, pracujeme a chceme žiť normálny život a aj tak nás všetkých hádžu do jedného vreca. Považujem to za obrovskú diskrimináciu a nespravodlivosť voči našej komunite.

3. AKO DISKUTUJEME O RÓMOCH NA INTERNETE

Vybrala som z diskusií o Rómoch za vás

V úvode práce som spomínala, že som hľadala na internete diskusie o rómskej problematike a chcela som hlbšie vedieť, čo ľuďom najviac vadí. Našla som diskusiu na známej stránke Birdz, ktorá je podľa mňa dosť známa tým, že ľudia si tam nekladú servítky pred ústa a napíšu, čo si myslia. Zaujal ma hneď samotný názov diskusie: Ľudia, sťažujú Vám život cigáni/asociálni a neprispôsobiví ľudia z osád? Po prečítaní odpovedí, som vybrala a vypísala niektoré z nich, s ktorými sa ja osobne veľmi nestotožňujem a niektoré odpovede sa mi zdali veľmi kruté, až neľudské.

„Sťažovali mi život na priváte, keď dole na prízemí celé dni a noci vyhukovali a celý dom smrdel. Sťažujú mi život vedomím, že nejaký cigánsky zasran podpálil krásnu kultúrnu pamiatku. Tým, že nemusia robiť nič, len kotiť decka a tento vyje*aný štát im na to ešte prispieva. Tým, že by som ich tak strašne rad šeckých vystrielať, no nemôžem.“

„...za sociku to bolo iné, vtedy pracovať museli, teraz je doba iná, naučili sme ich, že všetko dostanú ako na táčni...no a u nás to bude pomaly fakt čierne mesto, lebo ich je tu ako hadov, stačí sa prejsť do centra počas obdobia sociálnych dávok, ktoré pre*ebú v krčmách a na automatoch...ďakujem pekne, každý deň je v správach, že: cigáni toho prepadli, toho zbili, zabili...je ich pomaly 600 tisíc a kotia sa jak potkany a za odmenu majú nové byty...toť vše“

„Tak tu v Košiciach je to ako - kedy... väčšinou, keď idú okolo mňa nejakí, radšej na nich ani nepozriem“

„My máme cigánsku osadu v meste, a vadí mi to, keď idem do školy a oni sa všetci valia z tadial' a majú na mňa sprosté poznámky, keď na mňa malé cigánčatá kričia že vyzerám ako opica a podobne. A ešte mi vadí, že napríklad na základnej dostávali veci zadarmo. Aj výlety im škola preplácala. A ja, keď sme nemali veľa peňazí, som nemala nárok na nič.“

„Keď nebudeš môcť ísť v MHD kvôli nenormálnemu smradu z tých všivákov, keď sa budeš musieť báť ísť o siedmej večer von aby ťa dajaký spoluobčan náhodou nenapadol kvôli 3 eurám, nehovoriac o tom že tie smradľavé dotieravé cigánčatá čo odo mňa každý deň pýtajú peniaze by som z chuti kopala do hlavy. Minule mi skoro rupli nervy keď som s mamou sedela na hlavnej na lavičke a kecali sme a zozadu furt len niekto hučal...Najprv som sa to snažila ignorovať, myslela som si, že to dá pokoj, ale nemohli sme sa ani normálne porozprávať, tak som sa otočila zistila som že za mnou stojí Rómka s deckom a cigánskou slovenčinou omieľa DAJTE peniaze.... prisahám že keby to nebolo trestné, z chuti by som jej tú prázdnu hlavu otrepala o obrubník a decko utopila v tom potoku čo nám tečie cez hlavnú... Nie som rasista,

pretože ja ani nepokladám za ľudí tie špiny čo nedokážu žiť normálnym životom a miesto toho mi znepríjemňujú každý boží deň..."

„Mali by ich sterilizovať hneď po narodení a za pár desaťročí by ten mor vykopal. Nájdú sa aj slušní cigáni ale tých je strašne málo a ktovie či takí ešte žijú. Ja som už alergický na všetkých. A ešte k téme. Cigáni s'ťažujú život celému Slovensku. Už sme mohli mať tisíceurové platy aj dôchodky keby sme nemuseli živiť túto zberbu.“

„Neviem, koľko krát to tu ešte mám napísať, ale do plynu s nimi!“

„Tak bývam v dedine kde sú 3/5 Rómovia. Slušní, čo pracujú, alebo sa aspoň vedú správať(nepokrikujú po vás) mi neprekážajú. Ale tí, čo po mne vykrikujú v hocakú dennú dobu a snažia sa byť zaujímavý, robia deti len na dávky a potom sa o tie decká nestarajú (tie deti tak aj potom vyzerajú a správajú sa - minule do mňa jedna krpatá možno 7r hodila kameň ako som šla na bicykli, verte mi, že tá malá schytala peknú výchovnú. A nech ma skúsia zažalovať za ublíženie na zdraví, ja nie som žiadne vrece zemiakov) tí ma brutálne serú“

Netvrdím, že Rómovia svojimi činmi, veľakrát nie peknými, nespôsobili to, ako sa na nich pozerajú, pretože nie sú určite svätí, no tvrdenia ako „do plynu s nimi“ mi prídu príliš kruté.

S výrokom, že Rómovia sú neprispôsobiví sa čiastočne stotožňujem, pretože ak sa pozriem na Rómov, ktorí rozkrádajú, ničia, žobrujú, nechcú sa začleniť, nepracujú a podobne, tak ich nebudem v spoločnosti zastávať. Každý jeden z nich má tú možnosť zmeniť toto svoje správanie a postaviť sa na lepšiu cestu, aby spoločnosť o nich nemusela hovoriť ako o neprispôsobivých.

Takisto aj Nerómovia sa môžu javiť ako neprispôsobiví svojim konaním a rozhodovaním. Dnes je úplne bežné, keď čítame napríklad o korupcii. Politici sa snažia udržať pri moci a vo vláde a tak si kupujú hlasy od ľahko ovplyvniteľných ľudí. Za najľahšiu cestu považujú podplatenie Rómov, pretože majú finančné aj materiálne nedostatky. Môj názor je, že nezáleží na tom akej farby človek je a aké etnikum zastáva ale neprispôsobivým môže byť aj Róm aj Neróm, každý však iným spôsobom.

4. AKO EXTRÉMIZMUS VNÍMAJÚ ĽUDIA?

Opýtala som sa na Rómov ľudí z majority..

V rámci svojej témy som oslovila niekoľko ľudí v mojom okolí a spravila s nimi rozhovor o danom probléme. Pri výbere ľudí, s ktorými som robila rozhovory, som sa nedostala do kontaktu so žiadnym extrémistom, ani ľuďmi s deviantným správaním. Nepoznám nikoho takého, pretože sa v takom prostredí nepohybujem. Väčšinu z nich teda tvorili obyčajní ľudia, poprípade ľudia s menšími predsudkami a jedného z nich považujú ostatní ľudia za extrémistu, s čím on sám problém nemá. Položila im niekoľko otázok.

- 1. Čo vo vás evokuje pojem extrémizmus? Ako ho vnímate?**
- 2. Aký je váš názor na extrémizmus? Čo považujete za takéto správanie?**
- 3. Ako by ste v našej krajine riešili tento problém? Čo si myslíte, že by mohlo pomôcť aby klesla miera extrémizmu?**

4. **Poznáte vo svojom okolí niekoho, kto je extrémista? Čo na jeho správanie hovoríte?**
5. **Aký je váš názor na politickú stranu LSNS?**
6. **Čo si myslíte o ľuďoch, ktorí diskriminujú rómsku komunitu?**
7. **Ako vnímate rómsku komunitu? Máte voči tejto komunite predsudky? Ak áno, z čoho pramenia?**

Po tom, čo respondenti zodpovedali moje otázky, som im dala prečítať príbeh mladého Róma Daniela Bundu a žiadala som ich, aby napísali krátku reflexiu o tom, čo v nich jeho príbeh vyvolal, aké mali pritom pocity alebo či vďaka nemu získali iné pohľady na rómsku komunitu. Danielov príbeh som si sama našla na internete, keď som zisťovala, ako je to s rómskou komunitou na Slovensku. Náhodne som narazila na tohto inšpiratívneho mladého muža. Je to energický a usmiaty chalan, ktorý študuje na Medzinárodnej strednej škole LEAF a vďaka tomu, že ho škola baví, môže svoje vedomosti odovzdať ďalej. Daniel to však v živote, kvôli tomu, že je Róm, nemal ľahké. Ako dieťa zažíval šikanu. Ako päťročný zažil situáciu, keď si pri pokladni pýtal lízatko a starší pán sa na celý rad začal smiať, že: „Haha, dajte mu najesť.“ Jeho rodina ho nechápala, nemal od nej podporu, lebo chcel chodiť na krúžky, ako malý chlapec chcel byť doktor aj právnik. Nedovolili mu to, no nevzdával sa. Chcel veci skúmať, učiť sa. Otca donútil kúpiť mu počítač a začal s hrami. Potom spoznal programovanie. Keď mal 12 rokov, robil admina jednej stránky, založil server. Nátlak z jeho rodiny bol veľký, lebo otec chcel, aby išiel na hutnícku školu. Ale Daniel odolal. Za to, že bol Róm sa nepriznával, tvrdil, že je z Indie alebo o tom nehovoril vôbec. Je len veľmi málo Rómov, ktorí nie sú z istej časti hrdí na to, že nimi sú. Ich kultúra je vášnivá, energická, spojená s hudbou aj jedlom. Aj jeho rodičia to poňali z tejto stránky. Neskôr spoznal Rómku Janette Motlovú, s ktorou sme mali tú možnosť stretnúť sa aj my na škole v rámci vzdelávania na 4-vej akadémii v module Cez skúsenosť k poznaniu a zistili sme, že je to žena, ktorá niečo dokázala a ukázala nám i Danielovi, že je hrdá na to, kým je.

Vďaka nej sám pred sebou priznal, že je rád, že je Róm. Chcel ukázať, že aj Róm dokáže veľké veci, keď chce. Drží sa pravidla: „Čo dáš človeku, to v ňom zostane. A on to môže predať ďalej. Ide o nekonečnú sieť.“ Teší sa, keď rómske deti vidia, ako chodí do školy, popri tom robí ďalšie veci, vzdeláva sa, inšpiruje ich. Dúfa, že týmto im napadne, že to všetko môžu a dokážu aj oni. Majú možnosti nielen brať prídavky, ale môžu sa aj realizovať a robiť, čo chcú. Len musia mať podporu, víziu.

Participant 1, 17 rokov, muž, Zvolen

„Daný pojem vo mne neevokuje skoro nič vzhľadom na to, že je priradovaný skoro ku každému človeku, ktorí nesúhlasí s vecami, ktoré sa dejú okolo nás. Takže ho skoro vôbec ani nevnímam. Otázka, aký je môj názor na extrémizmus a čo považujem za takéto správanie, má podľa mňa viacero hľadísk, preto sa k nej odmietam vyjadrovať. Aby klesla miera extrémizmu, mala by v našej krajine konečne nastať rovnoprávnosť pre všetkých. Nie len pre určitú skupinu ľudí a tým pádom by sa to vyriešilo samé. Väčšina ľudí vraví, že vraj som ja sám "extrémista". Nemal by som ja posudzovať svoje správanie, no nemyslím si, že je na ňom niečo zlé. Ak mám vyjadriť svoj názor na LSNS, tak je to strana, ktorá konečne robí niečo pre ľudí a nenabaľuje sa na nich ako úžasní predstavitelia tejto republiky. Všetci ostatní sa ju

snažia len potopiť a dávajú jej zlé mena, prívlastky, tam aspoň vidno, že im nie je po chuti. Ak niekto diskriminuje Rómov, je to len ich osobný názor, ich presvedčenie. Ja osobne rómsku komunitu vnímam v zlom svetle, vzhľadom na to, že si sami robia zlé meno. Samozrejme, česť výnimkám. Áno, predsudky mám. Predsudky máme každý jeden, aj ten, ktorý tvrdí, že ich nemá. Pramenia z toho, že som sa začal zaujímať o dianie v našej krajine a z toho, čo všetko som čítal, počul a pod. som si utvoril svoj názor.“

Keby je takýchto Cigáňov ako v tomto príbehu viac, nebol by žiadny problém. (Sami sa nazývajú Cigáni, tak čo.) Ako som písal vyššie, ja osobne nemám problém s Cigánmi, ktorí sú slušní, pracujú. No štát by mal prestať zvyhodňovať Cigáňov. Jasné, že nebudú pracovať, keď si môžu narobiť deti a dostanú viac ako v nejakej robote.

Participant 2, 27 rokov, muž, Lučenec

„Extrémizmus vo mne evokuje niečo negatívne, spojené s porušovaním zákona, prípadne porušovanie ľudských práv. Pod extrémizmom rozumiem nenávisť voči iným ľuďom, spoločnosti a rôzne druhy násilia. Aby klesla miera extrémizmu na Slovensku, tak si myslím, že by sa mal klásť väčší dôraz na dodržiavanie a kontrolovanie ľudských práv, apelovať na mladú generáciu, eliminovať nenávistné prejavy a ich propagáciu v masmédiách, pretože negatívne vplyvajú na zdravý vývoj mladej populácie. Dôraz prikladám aj preventívnym aktivitám v tejto oblasti. Konkrétneho extrémistu nepoznám žiadneho a čo sa týka môjho názoru na ĽSNS, tak ide o politickú stranu, ktorá má v súčasnosti množstvo priaznivcov najmä medzi mladými. Svoje názory presadzujú radikálnym, niekedy protizákonným spôsobom. Nepatrím medzi ich priaznivcov. Ľudia, ktorí diskriminujú Rómov ich podľa môjho názoru predovšetkým nepoznajú, nechcú a ani nemajú záujem danú komunitu spoznať. Práve z dôvodu nevedomosti pramenia všetky negatívne prejavy smerujúce na ich adresu. Ja osobne ich rešpektujem.“

Po prečítaní príbehu si myslím, že jeho príbeh je veľmi inšpiratívny a poučný. Veľkú úlohu v jeho príbehu zohrala pevná vôľa a odhodlanie, vďaka ktorým to dotiahol až na splnenie jeho sna. Na vlastnej koži zažil šikanovanie a zahanbenie, ktoré vyplývalo z jeho pôvodu. Potvrdilo mi to presne to čo si o Rómoch myslím, že nie sú všetci rovnakí a dosť ich je aj takýchto, ktorí to v živote naozaj niekde dotiahnu.

Participant 3, 30 rokov, muž, Zvolen

„Extrémizmus vnímam ako negatívny jav, ktorý sa v našej spoločnosti vyskytuje čoraz častejšie. Evokuje vo mne nejaké deformované chápanie spoločnosti, predsudky a deficit niečoho, ktorý si človek kompenzuje práve extrémizmom. Podľa môjho názoru ide o nenávistné prejavy proti spoločenskému poriadku v spoločnosti a násilné presadzovanie extrémistických myšlienok, ktoré sú založené na potláčaní základných práv a slobôd, ktoré človek má. Myslím si, že vo veľkej miere s extrémizmom súvisí spokojnosť ľudí v krajine či už s politickou situáciou alebo inými vecami. Tiež ide možno o prejav mladých niekam patriť či zahnať nudu, dlhodobo nezamestnaných a iných ohrozených skupín obyvateľstva a tak to

vidia ako jedno z možných riešení pridať sa k extrémistickej skupine. Propagovanie a realizovanie preventívnych aktivít, ktoré by predchádzali a zabráňovali páchaniu trestných činov extrémizmu. Tiež si myslím, že je dôležité, aby sa udržiavali správne hodnoty v spoločnosti. Vo svojom okolí nepoznám nikoho, koho možno považovať za extrémistu. O LSNS si myslím, že ide o extrémistickú stranu, ktorá sa tým navyše netají. Nesúhlasím s ich programom a ani ich správaním, konaním a prezentáciou na verejnosti. Ľudia, ktorí diskriminujú Rómov, si myslím, že len nechápu ich komunitu. Dôvodom sú predsudky alebo zlé skúsenosti s danou komunitou. Ide však o nesprávne konanie, pretože každý má mať rovnakú šancu, príležitosť a prístup k čomukoľvek, aj keď ide o člena minority. Za seba, musím ale povedať, že určité predsudky stále mám, keďže som mala zlé skúsenosti s členmi danej komunity. Vnímam ju však tak, ako aj ostatných členov spoločnosti, že môžu byť dobrí aj zlí a nezanevrel som na nich.“

Po prečítaní príbehu si myslím, že je zaujímavý a inšpiratívny chlapec, ktorý môže byť a určite aj je príkladom pre ostatných a zároveň dôkazom toho, že všetko sa dá, keď sa chce. Išiel za svojim snom a nevzdával sa napriek tomu, že to nemal ľahké. Chcel niečo zmeniť a dokázať, čo sa mu aj podarilo. Hanbil sa za to, že je Róm kvôli šikane, ktorú zažil, teraz je však na to hrdý, pretože dokázal veľké veci aj napriek neprajníkom. Myslím si, že ak má správne nastavené hodnoty, nemá sa prečo hanbiť za to, že je Róm. No osobne som ostal po prečítaní prekvapený, pretože nepoznám žiadneho Róma vo svojom okolí, čo dokázal také veci ako Daniel. Obdivujem ho.

Participant 4, 23 rokov, žena, Detva

„Pod pojmom extrémizmus mi napadne niečo, čo je veľmi zlé, nebezpečné, škodlivé, protiprávne. Priznám sa, že nemám utvorený nemenný názor, no viem, že je to forma správania/konania, ktorej by sme sa mali okľukou vyhýbať. Za takéto správanie považujem vyčíňanie športových fanúšikov na štadiónoch, bezdôvodné rozbíjanie verejného majetku, ubližovanie inej rase, a pod. Myslím si, že pôvod takéhoto správania nájdeme už u maloletých. Za opatrenia považujem: dobré a stabilné rodinné zázemie, disciplínu v školskom prostredí, no najviac aby dieťa robilo nejaký šport. Šport má svoje pravidlá, ktoré sa musia striktné dodržiavať, vychováva osobu „zdravo“ nie len po fyzickej ale najmä po psychickej stránke, a taktiež v športových kluboch vládne disciplína, ktorá sa v súčasnosti zo života mnohých vytráca. Nepoznám žiadneho extrémistu a môj názor na LSNS je taký, že vedia presne čo a kedy povedať, mnohí sa k nim utiekajú len preto, že hovoria to, čo ľudia potrebujú počuť. Ale nekonajú tak. Mám, mladým, chýbajú sociálne istoty, a práve tu vzniká priestor pre vznik takýchto strán. Za mňa osobne takejto strane STOP! Podľa toho, do akej miery. Myslím si, že našim Rómom je až priveľmi dobre. Ale za to môže štát a systém aký v ňom vládne. Škoda, že si nie sme rovní. Róm ako človek mi nevadí. Vadí mi jeho správanie, a to ako nič nemusia a všetko majú zadarmo. (Nie všetci)“

Veľmi pekný príbeh. Presne tak si predstavujem Róma. Nielen brať, ale aj pracovať a žiť ako človek. Môj názor na Rómov tento príbeh veľmi nezmenil, pretože naozaj nie všetci sú rovnakí. Študujem na pedagogickej fakulte a vďaka tomuto štúdiu poznám z výučby viacero

príbehov, kedy sa stali Rómovia úspešnými a niekam to dotiahli. Viem, že ich je medzi nami stále dosť.

Participant 5, 22 rokov, žena, Detva

„Extrémizmus vo mne evokuje nejaký druh krajného riešenia určitého problému, častokrát toto riešenie smeruje k praktikám, ako je napr. násilie. Vnímam ho ako negatívny spôsob riešenia. Myslím si, že je to vo veľa prípadoch až neľudské. Napr. ublíženie na zdraví, utláčanie ľudí inej farby pleti a rôzne aktivity súvisiace s touto činnosťou. Myslím si, že by pomohla úprava zákonov, tvrdšie tresty pri takomto prejave správania (a nielen Rómov), na druhej strane rôzne spoločenské akcie (pokiaľ by ľudia boli ochotní sa ich zúčastniť), ktoré by viedli k spoznaniu sa ľudí navzájom a možno by usúdili, že nie je správne „hádzat’ všetkých do jedného vreca“. Vo svojom okolí žiadneho extrémistu nepoznám a nemám žiadny názor na LSNS, keďže túto stranu sledujem minimálne. Myslím si, že ľudia, ktorí diskriminujú rómsku komunitu, nekonajú správne. Každý je predsa iný a to, že je človek inej farby pleti neznamena, že je niečo menej. Naopak, mnohí Rómovia nechodia do práce, nemajú žiadnu snahu žiť usporiadaný život - mať prácu, živiť rodinu, platiť dane a jednoducho podieľať sa na poriadnom fungovaní v tomto štáte a vo veľa prípadoch je práve toto hlavný dôvod diskriminácie, pretože žijú z daní ľudí, ktorí si peniaze tvrdo odpracujú, čo podľa mňa nie je správne. Vážim si Rómov, ktorí nimi nie sú a poznám takých aj v mojom okolí. Nemám voči Rómom predsudky, ale tak, ako som už spomenula, sú Rómovia, ktorí žijú ako majú a sú tu potom tí, ktorí nechodia do práce, do školy, navyše sa správajú nemorálne - sú vulgárni, násilní, otravní v zmysle, že napr. žobrú namiesto toho, aby chodili pracovať atď.“

Po prečítaní príbehu si myslím, že ide o šikovného mladého chalana, ktorý si ide za svojím cieľom a nehanbí sa za to, kto je a nenechá sa len tak niečím odradiť. Má dobré názory na život a má aj môj obdiv - v jeho situácii, keďže je Róm, je to v dnešnej dobe dosť náročné. Môj názor to voči Rómom nijako neovplyvnilo, pretože voči nim nemám predsudky, iba ma to utvrdilo v tom, že naozaj nie sú všetci rovnakí.

5. PÁR SLOV NA ZÁVER...

Pri spracovaní svojej práce som sa zamerala najmä na diskrimináciu Rómov. No netreba zabúdať, že je to len veľmi malá časť obyvateľstva, ktorá čelí diskriminácii a predsudkom. Existujú rôzne formy extrémizmu. Niekedy až príliš vyhrotené, čo ja osobne nikdy nepochopím, pretože som výhradne proti takémuto správaniu. Nikdy som nikoho neodsudzovala, nemala som predsudky, ani som si neutvárala na nikoho názor bez toho, aby som toho človeka bližšie nespoznala. Preto nikdy nebude pre mňa dosť zrozumiteľné správanie ľudí, ktorí si vytvárajú predsudky bez toho, aby na to mali nejaký dôvod.

Keď som robila rozhovory s diskriminovanými Rómami, častokrát som sa prichytila, že mám pocit hnevu a nepochopenia. Takýto pocit majú voči Rómom aj títo ľudia s predsudkami, no ten môj je opodstatnený. Oni ho väčšinou majú len preto, lebo ho má aj väčšina našej spoločnosti. Táto práca mi ukázala, že Rómovia majú naozaj problém po akejkoľvek stránke a v našej spoločnosti musia vynaložiť oveľa väčšie úsilie, aby mohli žiť plnohodnotný život

a začlenili sa. Nám sa stačilo narodiť sa ako Nerómom. Oni však musia predchádzať a čeliť viacerým prekážkam, ktoré im naša spoločnosť postavila do cesty. Bola by som veľmi rada, keby sa ľudia, ktorí zažívajú nejaké predsudky, pokúsili najskôr takýchto ľudí hlbšie spoznať a nedávali na pocity, názory alebo rady iných.

Osobne vnímam Rómov ako seberovných ľudí a mali by dostať viac priestoru na sebarealizáciu. Je vytvorený priestor na ich prezentovanie aj na spoločenských podujatiach, kde vystupujú rôzne rómske hudobné súbory. Minimálne takouto činnosťou môžu pomôcť zmeniť verejnú mienku o ich komunite. Keď spoločnosť vidí ich snahu začleniť sa ovplyvňuje to aj jej názor na samotných Rómov.

Písaním tejto práce som zistila, že Rómovia majú najväčší strach z toho, že ich spoločnosť neprijme, budú s ňou neustále zápasit' a budú jej musieť neustále dokazovať, že sú rovnocenní. Majú obavy z toho, že vďaka ich farbe pleti budú spoločnosťou zavrhaní a nebudú môcť prejaviť svoj potenciál, ktorý v sebe majú.

Nerómovia, s ktorými som robila rozhovory, majú najväčšie obavy z toho, že ich bude štát neustále podporovať v ich zabehnutom živote a nebude ich viesť k samostatnosti, ale k tomu aby boli od štátu závislí. Boja sa, že štát a justícia bude stavať zákony v ich prospech a Nerómovia budú za nich musieť vytvárať podmienky pre ich blaho len kvôli tomu, že Rómovia sú štátom až príliš uprednostňovaní a robí z nich ľudí závislých na systéme.